

रोहिंग्या – स्थलांतर व वास्तव**डॉ.अरुण मारुतराव चव्हाण** सहयोगी प्राध्यापक, राज्यशास्त्र विभाग, भोगवती महाविद्यालय, कुरुकली**प्रस्तावना**

जगभरात मानवी स्थलांतराची अनेक कारणे आहेत, ज्यामध्ये उदरनिर्वाहापासून ते नैसर्गिक आपत्ती आणि मानवी संघर्षापर्यंत अनेक घटक समाविष्ट आहेत. अनादी काळापासून मानव पाणी आणि जमिनीच्या शोधात स्थलांतर करत आला आहे, तर पशुपालनामुळेही अनेक समुदायांनी एका ठिकाणाहून दुसऱ्या ठिकाणी प्रवास केला. आफ्रिका आणि आशिया खंडांमध्ये मोठ्या प्रमाणावर स्थलांतरे झाली आहेत. तथापि, जेव्हा मानवी जीवनाला स्थिरता लाभली, तेव्हा रानटी टोळ्यांचे हल्ले किंवा मानवाने मानवावर केलेले अत्याचार हे स्थलांतराचे प्रमुख कारण बनले, ज्यामुळे मानवी जीवनाची अपरिमित हानी झाली. आजच्या काळात, अशाच मानवनिर्मित संघर्षातून निर्माण झालेला एक महत्त्वाचा आणि गुंतागुंतीचा प्रश्न म्हणजे रोहिंग्या निर्वासितांचा प्रश्न, जो म्यानमारमधून मोठ्या संख्येने स्थलांतरित झालेल्या लोकांच्या अस्तित्वाचा आणि मानवी हक्कांचा प्रश्न आहे.

उद्देश

या दस्तऐवजाचा मुख्य उद्देश रोहिंग्या समुदायाच्या स्थलांतराची कारणे, त्यांची ऐतिहासिक पार्श्वभूमी आणि सध्याची परिस्थिती स्पष्ट करणे हा आहे. यात खालील प्रमुख पैलूंचा विचार केला जाईल:

- रोहिंग्यांच्या स्थलांतराची मूळ कारणे: म्यानमारमधील त्यांच्या नागरिकत्वाचा प्रश्न आणि वांशिक भेदभावामुळे निर्माण झालेले संघर्ष.
- म्यानमारमधील हिंसाचार आणि लष्करी कारवाई: रोहिंग्या समुदायाला देशातून हाकलून लावण्यासाठी झालेल्या मोहिमा आणि त्याचे परिणाम.
- आंतरराष्ट्रीय स्तरावरील आव्हाने: रोहिंग्या निर्वासितांना स्वीकारणाऱ्या देशांपुढील समस्या आणि आंतरराष्ट्रीय समुदायाची भूमिका.
- भारतावरील परिणाम आणि भारताची भूमिका: रोहिंग्या निर्वासितांमुळे भारतासमोरील सुरक्षा, आर्थिक आणि सामाजिक आव्हाने.

विषय विवेचन

पार्श्वभूमी आणि नागरिकत्वाचा प्रश्न: म्यानमार, ज्याला पूर्वी बर्मा म्हणून ओळखले जात असे, हा प्रामुख्याने बौद्ध धर्मीय देश आहे. त्याच्या पश्चिमेकडील **राखाईन प्रांतात** राहणाऱ्या मुस्लिम धर्मीय लोकांना **रोहिंग्या** असे संबोधले जाते. हे प्रामुख्याने सुन्नी मुस्लिम आहेत. ब्रिटिश राजवटीत म्यानमार हा भारताचाच भाग असल्याने, १८२४ ते १९४८ या काळात भारत आणि आजच्या बांगलादेशातून मोठ्या संख्येने कामगार म्हणून हे लोक म्यानमारमध्ये स्थलांतरित झाले. मात्र, १९४८ मध्ये म्यानमार स्वतंत्र झाल्यानंतर, म्यानमार सरकारने या लोकांना **बेकायदेशीर स्थलांतरित** ठरवले आणि त्यांना नागरिकत्व नाकारले. १९८२ च्या नवीन कायद्यानेही त्यांना म्यानमारचे नागरिकत्व दिले नाही, कारण त्यांच्याकडे १९४८ पासून म्यानमारमध्ये राहत असल्याचा कोणताही पुरावा नव्हता. म्यानमारमध्ये १३२ वांशिक गट आहेत, परंतु रोहिंग्यांना वेगळे मानले जाते.

वांशिक आणि धार्मिक संघर्ष: रोहिंग्या मुस्लिम आणि बौद्ध राष्ट्रवादी म्यानमारमधील नागरिकांमध्ये अनेक वर्षांपासून संघर्ष सुरू आहे. १९४० नंतर १९७८, १९९१-९२, २०१२, आणि २०१५-१७ या काळात रोहिंग्यांना देशातून काढून टाकण्यासाठी लष्कराने मोठ्या मोहिमा हाती घेतल्या. २०१७-१८ मध्ये सर्वात जास्त रोहिंग्यांना म्यानमारमधून हाकलून लावण्यात आले. रोहिंग्या भाषिक, वांशिक आणि धार्मिकदृष्ट्या म्यानमारपासून वेगळे असल्यामुळे, बौद्ध राष्ट्रवादी लोकांचे मत आहे की त्यांचे देशासाठी कोणतेही योगदान नाही. म्यानमारची मुख्य भाषा बर्मी आहे, तर रोहिंग्या मुख्यतः उर्दू आणि बंगाली बोलतात, त्यामुळे त्यांची ओळख म्यानमारच्या राष्ट्रीय धारेपासून वेगळी झाली आहे. त्यांना अनेकदा **बांगलादेशी घुसखोर** मानले जाते.

स्थलांतर आणि आंतरराष्ट्रीय परिणाम: रोहिंग्यांची लोकसंख्या सुमारे ११ लाख मिलियन असून, त्यापैकी १२ लाख बांगलादेशमध्ये आहेत आणि सुमारे ४०,००० भारतात आहेत. **रोहिंग्या रक्षा सेना (ARSA)** या दहशतवादी संघटनेच्या निर्मितीनंतर हिंसाचार मोठ्या प्रमाणात वाढला, ज्यामुळे रोहिंग्या लोक बांगलादेश, भारत, थायलंड आणि मलेशिया या देशांत स्थलांतर करत आहेत. मात्र, यापैकी कोणत्याही देशाने त्यांना अधिकृतपणे निर्वासित म्हणून मान्यता दिलेली नाही. त्यांना स्वतःचा कोणताही मोठा नेता नसल्यामुळे त्यांची बाजू प्रभावीपणे मांडली जात नाही. नोबेल पारितोषिक विजेत्या आंग सान स्यू की यांनीही या प्रश्नावर शांतता राखली, कारण लोकशाही सरकार असले तरी अंतर्गत सुरक्षेचा प्रश्न लष्कराकडे जातो आणि लष्कराने रोहिंग्यांवरील हल्ल्यांना हल्ल्याचे प्रत्युत्तर म्हणून पाहिले.

भारतावरील परिणाम आणि भूमिका: भारतामध्ये सुमारे ४०,००० रोहिंग्या स्थलांतरित झाले आहेत. सर्वोच्च न्यायालयात त्यांचा प्रश्न प्रलंबित आहे. भारत सरकार त्यांना परत पाठवण्याच्या बाजूने आहे, कारण यामुळे देशाच्या अर्थव्यवस्थेवर ताण येतो आणि देशाच्या सुरक्षेला धोका निर्माण होऊ शकतो. रोहिंग्यांचे आंतरराष्ट्रीय दहशतवादी संघटनांशी असलेले संबंध हे एक

मोठे आव्हान आहे. रोहिंग्या भारतातील दिल्ली, जम्मू, तामिळनाडू आणि केरळसारख्या राज्यांमध्ये वास्तव्य करत आहेत. भारतासाठी म्यानमार आणि बांगलादेश दोन्ही शेजारील देशांशी संबंध राखणे महत्वाचे आहे. भारताने म्यानमारमध्ये पोर्ट तयार केले आहे, जे सामरिकदृष्ट्या महत्वाचे आहे. रोहिंग्यांच्या प्रश्नावर भारताने बांगलादेशशी संबंध बिघडणार नाहीत याची काळजी घेणे आवश्यक आहे.

सारांश

रोहिंग्या निर्वासितांचा प्रश्न हा केवळ एक स्थलांतराचा मुद्दा नसून, तो नागरिकत्व, वांशिक ओळख, मानवी हक्क आणि आंतरराष्ट्रीय संबंधांशी निगडित एक गुंतागुंतीचा आणि संवेदनशील मुद्दा आहे. म्यानमारमध्ये त्यांना नागरिकत्व नाकारले गेल्यामुळे आणि त्यांच्यावर झालेल्या अत्याचारांमुळे, त्यांना मोठ्या संख्येने इतर देशांमध्ये स्थलांतरित होण्यास भाग पडले. यामुळे बांगलादेश आणि भारतासारख्या शेजारील देशांवर मोठा ताण आला आहे, कारण त्यांना या निर्वासितांना आश्रय देणे, त्यांची देखभाल करणे आणि सुरक्षेचे प्रश्न हाताळणे आवश्यक आहे. या समस्येवर कोणताही सोपा उपाय नाही, कारण म्यानमारमधील लष्करी नियंत्रण, दहशतवादी संघटनांची उपस्थिती आणि आंतरराष्ट्रीय समुदायाची संमिश्र भूमिका यामुळे हा प्रश्न अधिकच जटिल बनला आहे. रोहिंग्यांच्या मानवी हक्कांचे संरक्षण करणे आणि त्यांच्या सुरक्षित परतीसाठी आंतरराष्ट्रीय सहकार्याने प्रयत्न करणे हे या समस्येचे निराकरण करण्यासाठी महत्वाचे आहे.

संदर्भ सूची

1. झॉल्लर्ग, ऑरिस्टाइड आर. (२००६). एलिमेंट्स ऑफ रिफ्युजी प्रोटेक्शन. केंब्रिज युनिव्हर्सिटी प्रेस, केंब्रिज.
2. काझी, मोहम्मद ए. (२०१९). द रोहिंग्या क्रायसिस: अ ह्यूमन राईट्स पर्सपेक्टिव्ह. राउटलेज, लंडन/न्यू यॉर्क.
3. लुईस, डेव्हिड. (२०१७). रोहिंग्या: द मेकिंग ऑफ अ जनोसाईड. ब्लूम्सबरी पब्लिशिंग, लंडन.
4. मसूद, अब्दुल हाशिम. (२०२२). द रोहिंग्या रिफ्युजी क्रायसिस: अ ग्लोबल चॅलेंज. पेंग्विन रँडम हाऊस इंडिया, गुरुग्राम.
5. इशमाईल, एम. एम. (२०२०). द रोहिंग्या: अ क्रायसिस ऑफ आयडेंटिटी अँड स्टेटलेसनेस. सेज पब्लिकेशन्स, नवी दिल्ली.